

Medborgarpanel Hållbar Livsmedelskonsumtion

Slutliga rekommendationer

Bruttolista 14 juni 2023

Grupp 1

Märkning i affärer och restauranger

Problem:

Svenskproducerat matutbud står svagt. Svenska lantbruket är känsligt för störningar

Mål:

Tydlig information som gör det lättare att välja rätt

1.1 Rekommendation

I affär: Krav på tydlig märkning på varor med högt socker/salt/fett/fibrer innehåll. Ska ej utformas i liten text utan i tydlig visuell utformning. Kan utformas som ett cirkeldiagram som tydligt finns på framsidan av förpackningarna. Kan eventuellt bestå av tre cirklar där det dagliga rekommenderade intaget av socker, salt och fett i produkten representeras tydligt visuellt. Även koldioxid och biologisk mångfald, märkning av Co2 avtryck för produkten och varan ska ursprungsmärkas. Särskild märkning på helt vegetariska varor.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
1	3	8	18	16	4

1.2 Rekommendation:

Restaurang: tydlig enkel märkning på menyerna av mängden socker, salt och fett.

Ursprungsmärkning av kött och fisk samt annan sjömat.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
1	4	10	14	17	3.9

Reglering av adderat socker, salt, fett innehåll i processad mat

Problem

Producenterna tar inte ansvar för folkhälsan

Mål

Bättre folkhälsa genom att underlätta alla att äta nyttigt

1.3 Rekommendation

Ett reglerat tak för producenterna utifrån Livsmedelsverkets rekommendationer när det kommer till tillsatt sockerinnehåll/fett/ salt i all processad mat som klassas som måltid eller mellanmål i handeln, storkök och restauranger.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
3	7	13	12	11	3.5

Lokala livsmedelsproducenter med verksamhet som stärker biologisk mångfald.

Problem

Mat producerad av hållbara (utifrån biologisk mångfald) lokala producenter blir för dyr för de flesta konsumenter.

Mål

Att lokala producenter med hållbarhets ambitioner får ut sina produkter till rimligt pris.

1.4 Rekommendation

Gynna lokala producenter som stärker biologisk mångfald skattemässigt.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
1	3	12	14	16	3.9

1.5 Rekommendation:

Krav kring hållbar lokal produktion vid regioners och kommuners upphandling av mat till skola, vård och omsorg.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
1	5	9	10	21	4

Kunskap och utbildning

Problem:

Information och kunskap är undermålig gällande hälsosam och hållbar mat. Kunskap om hur man lagar mat från grunden minskar.

Mål:

Kunskap om näringsriktig mat som man själv kan laga prisvärt, hälsosamt och hållbart.

1.6 Rekommendation:

Hållbar matlagning och livsmedelskunskap som kärnämne i gymnasiet.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
5	7	4	14	15	3.6

1.7 Rekommendation:

Informationskampanj till alla hushåll från livsmedelsverket om vad som är hälsosam och hållbar mat. Likt MSB "om kriget kommer". Ska spridas brett både i press och sociala medier.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
2	3	6	15	19	4

Skatteväxling mellan hälsosam mat och socker

Problem:

Vi äter för ohälsosamt

Mål:

Det ska bli mer prisvärt att äta nyttigt

1.8 Rekommendation:

Inför en skatt på socker i samband med att momsbefria obehandlade grönsaker och frukt.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
4	5	7	9	20	3.8

Initiativ till gemensamma måltider

Problem:

Ensamhushåll äter sämre, saknar matglädje och kan befinna sig i social isolering

Mål:

Möjlighet att äta gemensam, näringsriktig måltid med hållbara råvaror i social gemenskap.

1.9 Rekommendation:

Inför ett statligt stöd som kommuner kan söka för att utveckla gemensamma måltider i lokalsamhället. Använd befintliga kommunala kök. Subventionera måltiderna så att det blir tillgängligt. Anpassa satsningen efter lokalsamhällets förutsättningar. Starta med ett antal pilotprojekt.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
5	4	9	15	12	3.6

Grupp 2

Stärka utbudet av svenskproducerad mat och hållbart fiske

Problem:

Sverige har idag låg försörjningsgrad.

Mål:

Högvärdiga svenska produkter konkurreras ofta ut av billig import där miljökostnaden inte tas hänsyn till. En större inhemsk produktion skapar trygghet i orostider. Produktion i Sverige skulle skapa jobb som ger skatteintäkter. Förståelsen för matens ursprung har blivit sämre och därmed kunskapen om etisk produktion, biologisk mångfald, antibiotika, färgämnen, etc. Att befolkningen äter mer fisk och att fiskproduktion och fiske är hållbart.

2.1 Rekommendation

Stötta lantbrukare och producenter av svensk mat. Stöttningen kan vara i form av information om svensk kvalitet, vad man får om man äter svenskt jämfört med importerat. Ökad medvetenhet hos konsumenterna om att frysvaror (kött, fisk och grönsaker) är lika bra som färskvaror så att svenska producenter kan öka produktionen och sälja hela året. Stöd till svenskt naturbeteskött. Stärka fryslagring/livsmedelslagring och spannmålslagring.

Göra om lagar (fiskekvoter) då det gäller fisk och hållbart fiske. Ersätta en del kött med fisk. Plantera in mera fisk och fler fiskodlingar och uppmuntra restauranger att ha fler fiskrätter. Skolluncherna behöver mera fisk och roligare än fiskpinnar. Få mer intresse att få allmänheten att laga mer fisk. Titta över fiskbeståndet i Sverige och förbättra förekomsten genom forskning och lagar.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
4	7	8	4	21	3.7

Stärka matkulturen generellt

Problem:

Mat är inte mer en central del av vår kultur. Vi glömmer hur man gör mat. Detta påverkar matvanor, konsumentvaror och matutbud. Svårt för många att hitta på och laga näringsriktig mat. Tidsbrist är ofta ett problem.

Mål:

Att stärka befolkningens matkultur, kunskap om mat och matlagning.

2.2 Rekommendation

Politiska kampanjer med mer fokus på matpolitik, på mat i skolan, på jobbet och i lokalsamhället. Detta kostar pengar. Från politisk håll måste man allokera pengar till lokala initiativ, kooperativ, och skapa incitamentet till att affärerna blir mer proaktiva och ansvariga att inspirera konsumenter. Till exempel, att erbjuda veckans vegetariska/nyttiga måltid i kassar anpassade för 2, 4 eller 6 personer. Recept och alla ingredienser medföljer. Handlaren erbjuder kassen till lite lägre pris. Ett annat exempel är att uppmuntra gemensam matlagning genom att det finns plats i hyreshus och föreningar till gemensam matlagning. Stimulera framväxten av en kollektiv matlagningskultur i lokalsamhället.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
4	7	13	10	10	3.3

Stärka matkulturen bland barn och unga

Problem

Mat är inte mer en central del av vår kultur. Vi glömmer hur man gör mat. Detta påverkar matvanor, konsumentvaror och matutbud. Svårt för många att hitta på och laga näringsriktig mat. Tidsbrist är ofta ett problem.

Mål

Att stärka barn och ungas matkultur, kunskap om mat och matlagning.

2.3 Rekommendation

Mer fokus på mat och matkultur i skolan. Man måste investera i tid och läroplaner, kostinspiratörer och rådgivare i skolor. De skall finnas där och jobba med barnen, lärarna och föräldrarna genom hela skoltiden.

Staten bör finansiera kunskapslyft för skolanställda som jobbar med mat i skolkök såväl som lärare, kostinspiratörer och rådgivare. Finansieringsmöjligheter bör finnas för eldsjälar. Uppdatera läroplanen för hemkunskap.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
1	7	3	14	19	4

Kommunikation om mat och hälsa

Problem

Befolkningen saknar tillräcklig klar information om sambandet mellan mat och hälsa.

Mål

Att kommunikationen kring matens påverkan på miljö och hälsa blir mer direkt och konkret.

2.4 Rekommendation

Sjukvården bör ta ett större ansvar för folkhälsan genom att informera om kostens inverkan på patientens hälsa. Mer direkt kommunikation från sjukvårdens sida om matens påverkan på hälsa. Till exempel om relationen mellan hälsa och konsumtion av mättat fett, salt och socker. Sjukvården bör bidra till att ta bort tabun kring individuellt ansvar för egen hälsa. Kost och motion kan ofta ersätta medicin.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
6	8	8	8	14	3.4

Livsmedelstillverkarna och matutbud

Problem

De stora livsmedelstillverkarna styr i hög grad matutbudet i Sverige. Svårt att reglera från staten på grund av lagar.

Mål:

Att engagera och motivera livsmedelstillverkarna till att ta ansvar.

2.5 Rekommendation

Livsmedelsverket bör intensifiera dialog och processer med livsmedelstillverkarna för att de sistnämnda tar ansvar.

Livsmedelstillverkarna bör diversifiera utbud, skapa mera plats för hälsosamma och svenska produkter, kommunicera mer direkt och konkret om hållbarhet och matens påverkan på miljön. Konsumenter bör kunna läsa på förpackningen om varan har transporterats via land eller flyg, CO2-avtryck, etc. Upprätta ett normsystem för märkning av bra livsmedel.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
3	1	13	16	11	3.7

Grupp 3

Exponering & reklam – Kunskapskampanj

Problem

Vi äter för mycket animaliska och processade livsmedel. Samt saknar grundläggande kunskap om fördelarna med att äta mindre av det. (det marknadsförs för mycket i TV och reklam)

Mål

Öka konsumtionen av växtbaserade och icke processade livsmedel och på samma gång minska konsumtionen av animaliska produkter. Öka kunskapen redan i skolan, men även nå ut till hela samhället.

(Det börjar med barnen, de kommer i sin tur växa upp till medvetna vuxna)

3.1. Rekommendation

Genomför kampanjer från Livsmedelsverket i skolan och medier där man tydligt visar näringsinnehållet i animaliska produkter i jämförelse med växtbaserade alternativ, samt tipsar om recept på goda växtbaserade maträtter.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
4	10	4	10	17	3.6

3.2. Rekommendation

En förändring av läroplanen, där:

- Hemkunskapen ska ha mer varierade växtbaserade recept, samt mer teori om fördelarna med minskad konsumtion av animaliska och processade produkter.
- Eleverna involveras i maten, mer variation och val med skolmaten, samt att eleverna lär sig laga den mat som serveras till skollunch.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
5	8	6	11	15	3.5

Gör hälsosamma produkter attraktiva att marknadsföra

Problem

Produkter som livsmedelskedjor marknadsför eller exponerar är primärt onyttiga produkter. Detta leder till en ökad konsumtion och primärt låga priser på produkter som är ohälsosamma.

Mål

Marknadsföring och exponering av nyttiga alternativ ska premieras.

3.3. Rekommendation

Gör det ekonomiskt fördelaktigt att marknadsföra hälsosamma produkter genom att införa skattereglering där

- Marknadsföring av hälsosamma produkter ger möjlighet till skatteavdrag, och
- Marknadsföring av ohälsosamma produkter ger skattepåslag.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
4	7	9	14	11	3.5

Stärk marknadspositionen av vegetabiliska produkter i handeln

Problem

Vi konsumerar för mycket animaliska produkter och konsumtionen borde minska samt konsumtionen av hälsosamma vegetabiliska produkter bör öka,

Mål

En högre konsumtion av hälsosamma vegetabiliska produkter i jämförelse med animaliska produkter

3.4. Rekommendation

Öka exponeringen av hälsosamma vegetabiliska produkter i butik och handel genom att begränsa exponeringen av animaliska produkter. Detta bör genomföras genom en branschöverenskommelse, likt den om åldersgräns för energidrycker.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
4	7	13	9	12	3.4

Nylansering av nyckelhålet

Problem

Konsumenten vet inte om produkten är hållbar/klimatvänlig eller hälsosam.

Det är en djungel av märkningar på produkter. Det finns även märkningar som är satta själva av företagen som man inte vet om de stämmer.

Mål

Märkning som signalerar vad som är en hållbar och hälsosam produkt. Enhetlig märkning att lita på, baserad på vetenskapliga fakta.

3.5. Rekommendation

Se över, bredda och skärp kraven för att produkter ska kunna använda sig av märkningen. T.ex transport, djurhållning, koldioxidutsläpp, biologisk mångfald, mängden tillsatt socker, e-ämnen, fett, salt, och andra negativt hälsopåverkande ämnen (hela värdekedjan ska beaktas)

Nyckelhålmärkta produkter ska genomgå kvalitetssäkrad certifiering regelbundet. Företag som inte lever upp till kraven förlorar sin certifiering.

Ge Livsmedelsverket uppdraget att genomföra en långsiktig kampanj för att stärka och nylansera märkningen till alla målgrupper i relevanta kanaler.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
6	1	7	10	21	3.9

Grupp 4

Rekommendationer Utbud

Beskatta ohälsosamma livsmedelsprodukter

Problem

Det finns idag mycket ohälsosamma livsmedelsprodukter i butiker och den är alldeles för attraktiv jämfört med hälsosammare alternativ.

Mål

Vi vill minska konsumtionen av ohälsosamma livsmedelsprodukter och öka konsumtionen av hälsosam mat.

4.1. Rekommendation

- Införa en skatt på ohälsosamma produkter.
- Vilka produkter som omfattas av skatten bör bestämmas av expertmyndigheterna utifrån deras näringsinnehåll till exempel socker, fett, salt, tomma kalorier osv.
- Storleken på skatten ska vara likvärdig grannländer (exempelvis Danmarks och Norges sockerskatt) och speciell hänsyn ska tas till gränseffekter. Det finns inspiration att fånga upp från andra EU-länder som har infört liknande skatter.
- Denna skatt ska kombineras med en subvention av hälsosamma produkter, tex frukt och grönt.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
3	6	6	12	17	3.8

Subventioner på frukt och grönt

Problem

Det är dyrt att köpa vissa frukt och grönt och därför prioriteras det bort.

Mål

Det ska vara enkelt att välja rätt i alla matmiljöer (butiker och restauranger). Priset ska inte styra människor från att göra hållbara och nyttiga val.

4.2. Rekommendation

Införa skattesubventioner på hållbara frukter och grönsaker utifrån Livsmedelsverkets eller annan expertmyndighets definition. Närodlade produkter bör få större subventioner.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
1	5	5	14	19	4

4.3. Rekommendation

Utreda och tillgängliggöra stöd som är möjliga att söka för skolor, äldreomsorg och andra offentliga matmiljöer, t ex EU-fruktstöd.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
1	2	12	12	17	4

Förbud av skadliga strategier

Problem

Butiksägarna använder olika strategier för att öka försäljningen av ohälsosamma livsmedelsprodukter, tex sätter de ohälsosamma produkter vid kassorna och använder sig av mängdrabatter.

Mål

Förändra matlandskapet för att fler ska kunna äta hälsosamt och hållbart på ett sätt som alla har råd med. Bra att behandla problemet ur olika perspektiv för att ha större chans att lyckas.

4.4. Rekommendation

Förklaring (syftar på alla rekommendationerna):

- Vilka produkter som omfattas av förbudet bör bestämmas utifrån deras näringsinnehåll, till exempel socker, fett, salt, tomma kalorier osv, och utformas av expertmyndigheterna.
- Butiker kan få stöd för att ställa om till hälsosammare produkter om de lever på en större mängd försäljningar av ohälsosamma produkter (t.ex. mindre butiker med mycket godis bredvid skolor).

Stoppa butikerna från att ställa ohälsosamma produkter vid kassorna genom lagstiftning.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
3	6	6	12	17	3.8

4.5. Rekommendation

Förbud mot mängdrabatt på ohälsosamma produkter, till exempel köp 2 för 1.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
3	8	7	10	16	3.6

4.6. Rekommendation

Att butiker ska ges kunskap för att lyfta fram näringsriktiga och prisvärda alternativ.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
2	7	12	7	16	3.6

Grupp 5

MÖJLIGHETER – Hur ska det bli möjligt för alla att konsumera hållbar mat?

Problem

Dagens livsmedelskonsumtion i Sverige är inte hållbar för människors hälsa eller för planeten. Ett problem för alla rekommendationer är att kunskapsnivån är varierande. Beroende på bland annat ålder, livssituation, utbildning och inkomst förhåller vi oss i matlandskapet på olika sätt. Vi har svårt att ta till oss relevant information, även när den finns tillgänglig. Och även om vi har kunskap vet vi ofta inte hur vi använder den. Dessutom utsätts vi för press utifrån, exempelvis i form av reklam eller brist på tid och/eller pengar.

Mål

Sveriges livsmedelskonsumtion behöver främja folkhälsan och jämlik hälsa i samhället samt ha så liten negativ påverkan på miljön och klimatet som möjligt.

Det innebär att säkerställa att alla medborgare har **kunskap** om hållbar mat för att agera i ett föränderligt samhälle. Dessutom innebär det att **främja** en ökad konsumtion av lågprocessad mat och närodlade matvaror. De åtgärder som införs får inte otillbörligt gynna eller missgynna någon grupp i samhället.

5.1. Rekommendation

Att genom **ekonomiska incitament**, exempelvis sänkta momssatser på basvaror samt frukt och grönsaker, främja konsumtionen av hållbar mat och närodlade råvaror. Även höjda momssatser för högprocessad och onyttig mat kan övervägas som kompensation.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
0	3	10	12	19	4.1

5.2. Rekommendation

En statlig **märkning** för alla livsmedel, utifrån vetenskapligt underbyggda riktlinjer för hållbar och näringsriktig mat. Det ska vara ett krav att denna märkning är tydlig för att få sälja livsmedel. En visuell märkning, direkt mot konsument, för att enkelt förmedla budskapet. Det ger konsumenten möjlighet att själv välja utifrån hur bra maten är för en själv och/eller samhället. Ett exempel på märkning kan vara trafikljusets grön, gul och röd, som är universella symboler som kan förstås som kör, ta det lugnt, stanna eller bra, ok, dåligt.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
3	2	13	8	18	3.8

5.3. Rekommendation

Ett samordnat **utskick** av samhällsinformation (i såväl digitalt som fysiskt format) med vetenskapligt baserade kost- och hållbarhetsråd som går ut till alla hushåll, på samma sätt som 1177, MSB och lokala avfallshanterare informerar inom sina sakområden. Exempel på innehåll är tips om närproducerad mat, hur man minskar matsvinn och vad som är i säsong.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
2	2	9	15	16	3.9

5.4. Rekommendation

Reglera hur **prissättning och marknadsföring** av ohälsosamma livsmedel ska ske. Detta gäller framför allt från återförsäljare, men även från producenter och leverantörer. Det strategiska upplägget i butiker behöver ändras för att lyfta fram hälsosamma produkter och minska den överdrivna exponeringen, samt hindra kampanjprissättning av godis, snacks, läsk och liknande varor.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
1	2	11	13	17	4

5.5. Rekommendation

Verka för att samtliga medborgare ska ha möjlighet att varje dag utan extra kostnad för individen äta en frukt eller grönsak genom ett statligt **fruktstöd**.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
6	5	14	7	12	3.3

Grupp 6

Exponering & reklam – Mindre konsumtion av tomma kalorier

Problem

Sveriges befolkning äter för mycket av godis, läsk och chips. Sveriges befolkning får i sig mer kalorier än nödvändigt.

Mål

Sveriges befolkning köper mindre av godis/läsk och chips och får bättre vanor och ökad medvetenhet kring konsumtion av "tomma kalorier". Vilket kan bidra till lägre BMI.

6.1. Rekommendation

Pris och förpackning:

- Samma kilopris oavsett storlek på förpackningar exempel godis, läsk och chips.
- Inte ha lockpriser/rabatter på chips, läsk och godis. Eventuella prissänkningar måste gälla under en längre tid. Det ska finnas en lägsta prinsnivå som handlare inte får lägga sig under.
- Minska förpackningsstorlek på chips/läsk/godis så att det blir "jobbigare" att köpa mer. Vid försäljning av lösgodis ska små påsar finnas.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
3	10	6	7	18	3.6

6.2. Rekommendation

Reglera reklamen och information av dessa produkter

Mer information på både förpackningar och reklam om hur produkten påverkar hälsa och miljö, exempelvis ska det framgå, genom tydlig bild/symboler, hur många kalorier av dagsintaget (medelvärde) hela förpackningen motsvarar. Detta ska även finnas på utomhusreklam, printreklam och digitala medier. Det ska vara lättare att förstå energiinnehållet utan miniräknare/förstoringsglas.

- Informerande/reflekterande information på godis/läsk/chips à la tobak - både på förpackningar och reklam. Stor text exempelvis som alkoholreklam där ca 40 % av ytan är varningstext. Formulera oss i positiv förstärkning.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
2	6	12	12	12	3.6

Utbildningsfokus – påverka beteende

Problem

Sveriges livsmedelskonsumtion är inte hållbar

Mål

När ungdomar går ut nionde klass ska alla, oavsett hemförhållanden, kunna fatta välgrundade beslut kring livsmedelsval baserat på produktion, hållbarhet, näringsinnehåll och tillagning och tar med sig det hem och in i framtiden. Vuxna ska ges möjlighet till utbildning för att kunna fatta välgrundade beslut.

6.3. Rekommendation

- **Skolan:** Utsträcka hemkunskapen till alla årskurser och fundera om ämnet ska omformuleras eftersom det omfattar mer. Se till att det finns med hållbarhetsperspektiv, miljö, praktisk odling, hälsa, produktion och tillagning med praktiska moment. Eleverna är med och lagar skolmaten i skolan som en del av läroplanen. Från jord till bord.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
1	2	10	12	19	4

6.4. Rekommendation

- Ge **studieförbunden** ett uppdrag att utforma och erbjuda subventionerade kurser och utbildningar riktade till vuxna i hållbar livsmedelshantering och konsumtion. Observera att det kan finnas behov av språkmässig behovsanpassning och anpassning till lokala förutsättningar ex stad kontra landsbygd. Fånga upp människor som redan lämnat skolan - Folkbildningsuppdrag.
- **Arbetsplatser:** En strategi för att nå människor på arbetsplatser. Utbildning på betald arbetstid. Tänk som en del av friskvård.
- **Informationskampanjer:** Riktad information via Arbetsförmedling, Vårdcentralen, Öppna förskolan etc.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
2	3	11	12	16	3.8

Närodlat/närproducerat

Problem

Närodlat och närproducerat är inte prioriterat ur ett hållbarhetsperspektiv. Det är svårt för konsumenten att se hela kedjan för hur och var en produkt är producerad.

Mål

Öka konsumtion av närodlat och närproducerat för att stärka en levande landsbygd och hållbar, inhemsk livsmedelsproduktion. Möjliggöra för konsumenter att enkelt se **hur** och **var** produkter har producerats också med hänsyn till transportvägar under produktion.

6.5. Rekommendation

Utökad utbud och tillgång

- Försäljningsställen ska stimuleras till att erbjuda närodlade/närproducerade produkter och varor och som ska vara tydligt exponerade.
- Ta bort moms för varor som har producerats i närområdet. Närområdet definieras i relation till lokala förutsättningar.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
2	8	8	9	17	3.7

6.6. Rekommendation

Det ska finnas deklARATIONER för hur och var samtliga varor har producerats så att kunder kan göra kvalificerade val.

- Reglera vad som får kallas för närodlat/närproducerat, så att varor som transporteras fram och tillbaka inte kallas närodlade/närproducerade bara för att ett av leden i produktionen ligger lokalt.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
2	5	9	14	14	3.8

6.7. Rekommendation

Stöd till verksamheter som producerar närodlat/närproducerat

- Subventioner för närodlat, ta bort skatt och moms på energi och drivmedel för sådana producenter.
- Administrativt stöd till småskaliga producenter som vill söka certifieringar för exempelvis ekologiskt.
- Förenkla reglerna för gårdsslakterier och för andra verksamheter som förädlar närodlat/närproducerat. Det behövs fler länsveterinärer som gör inspektionerna ute på gårdarna.
- I samband med detta måste också reglerna för bondekooperativ i Sverige ses över i relation till exempelvis mellaneuropeiska regler för att underlätta bildandet av fungerande bondekooperativ.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
1	6	13	8	16	3.7

Minska Sveriges matsvinn

Problem

Sveriges befolkning och verksamheter slänger mat

Mål

Minska matsvinnet.

6.8. Rekommendation

- Lägre moms på oattraktiva styckningsdelar så att hela djuret används, från tryne till knorr.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
6	7	14	9	8	3.1

6.9. Rekommendation

- Gör matsvinnförsäljning momsfri på försäljningsställen och genom tex appar som To good to go.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
3	4	9	9	19	3.8

6.10. Rekommendation

- Det ska vara förbjudet för försäljningsställen att slänga mat som går att äta, utan att först ha erbjudit den till reducerat pris.

1- Stöder inte alls	2 - Stödjer delvis	3 - Stödjer	4 - Stödjer starkt	5 - Stödjer i högsta grad	Genomsnitt
3	4	5	8	24	4

